

Deset godina tranzicije u Srbiji

Strani investitori - jedini spas

Privatizacija postojećih firmi samo je preduslov da od feudalnog mraka napraviš korporacije, a od partijske države – ozbiljnu zemlju. A tek sa dolaskom velikih grinfild investitora dobijamo ono što nam treba – tada se masovno otvaraju firme "druge generacije", to jest otvaraju se male domaće firme koje rade kao podizvođači stranih investitora. Proporcija je – na jedno radno mesto kod stranih investitora otvara se pet radnih mesta u podizvođačkom sektoru

Danica Popović

Ne znam ko se u Srbiji nije užasnua kada je NIS prodat Rusima, i to za manje para nego što smo dobili prodajom (praznih) rafova Robnih kuća Beograd. A opet, danas u NIS-u stvari stoje mnogo bolje nego u doba dok je tom firmom upravljala srpska država. Evo vam barem pet argumenata za to. Prvo, to više nije firma u čiju kasu političari mogu da zavlače ruke kako im se prohte. Drugo, ta firma plaća porez i izmiruje sve svoje obaveze. Treće, na čelu firme je stručnjak. Četvrto, on nema uticaj na Vladu Srbije. Peto, ova će

firma uskoro izgubiti monopolni položaj (pravi razlog za to leži u prvom navedenom argumentu). A Srbiji su potrebne firme upravo ovakvih karakteristika, da bi se ovde jednom napravila normalna država.

Danas u NIS-u stvari stoje mnogo bolje nego u doba dok je tom firmom upravljala srpska država

Može li se isto ovo postići i nekako drugačije, kroz državne firme, recimo? Ako mislite da može, javite nam koje to državno preduzeće neće pasti na svih pet navedenih prepreka. S tim što ovde ima i šesta "bolest" - a to je ta prokleta demokratija, koja je u Srbiji shvaćena tako da se pri svakoj smeni vlasti smenjuju i direktori državnih firmi. Razlog verovatno leži u tome što ni najbolji DSS-ovski direktor ne bi nameštao tendere baš po meri DS-ovskih firmi, mada možda postoje i drugi, suptilniji razlozi.

Za ovih deset godina tranzicije prilično smo se uverili kako Srbi ne vole strane investitore, iako ovi redovno isplaćuju visoke plate, ostvaruju ogroman izvoz i popravljaju platni bilans, i da ne nabrajamo dalje. Svako mišljenje koje ohrabruje tu našu averziju prema stranim investitorima ovde u Srbiji veoma je dobrodošlo. I zato je sada važno osvrnuti se na stav profesora Mencingera iz Ekonom:east magazina (broj 539. od 16. septembra) gde nam ovaj ugledni slovenački profesor poručuje "Prodajte samo šta morate".

Profesor Mencinger se vrlo dugo bavi ovom temom i čak je u doba kad su Slovenci slavili svojih prvih deset godina tranzicije objavio članak na ovu temu u jednom vrlo uglednom svetskom časopisu, gde je pokazao kako strane investicije (SDI) obaraju (da, da, obaraju) privredni rast! Koristeći podatke za osam tranzicionih zemalja u periodu od osam godina, on je pokazao da će svaki put kada SDI povećaju udeo u domaćem proizvodu za jedan procentni poen, naredne godine domaći proizvod upravo zbog toga opasti za 0,28 procentna poena!

Ali čak ni u (po mnogo čemu) ksenofobičnoj Sloveniji ovaj rezultat nije baš tako lako prihvaćen, te je profesor morao da objašnjava: "Istini za ljubav da kažem, ni sam nisam očekivao rezultate koje sam dobio, ali treba da znate da su 'uporedive' rezultate dobili Dejvid Beg, Laslo Halpern i Čarls Viploš (ugledni evropski profesori ekonomije - prim. D.P.). Da ne biste mislili kako ja tvrdim da se u stvari Sunce okreće oko Zemlje, možete da pogledate šta je o ovome rekao Džozef Stiglic u svojoj knjizi 'Globalization and Its Discontents', na stranicama 67 do 74."

U Srbiji bi ovakva izjava verovatno ostala bez komentara, ne zato što je odgovor odličan, nego zato što bi svaki komentar zahtevao dodatni rad – a ko bi sad (i zašto) znao šta je to izračunavao Čarls Viploš, ili gde mu se zaturila knjiga Jozefa Stiglica! Ali je jedan mladi novinar časopisa Finance uradio najpametniju stvar: pronašao je e-mail adrese ovih "prozvanih" profesora i postavio im pitanje – šta vi kažete na ovo što tvrdi prof. Mencinger – da ste i sami dobili rezultat da strane investicije obaraju privredni rast? Do zaključnja tog broja stigao je odgovor profesora Viploša, koji je mladi novinar Boštjan Usenik (naravno) u celosti objavio, i na engleskom i na slovenačkom. Viplošev odgovor je glasio da se on ovom temom nije ni bavio (!!!) ali je dodao: "Sumnjam u rezultat prof. Mencingera, iako visoko cenim njegov rad. Moja se sumnja zasniva na dva argumenta. Prvo, sve teorije koje poznajem govore da strane direktne investicije (za razliku od priliva kratkoročnog kapitala) pozitivno deluju na privredni rast. Voleo bih da vidim objašnjenje koje bi stajalo iza tog rezultata. Drugo, regresija zasnovana na svega osam opservacija je neubedljiva. Da je simultano koristio sve 64 opservacije, baš me interesuje da li bi dobio isti rezultat."

U Srbiji, u zemlji malih plata i velike nezaposlenosti, nije preterano pametno zazirati od stranih direktnih investicija

Ako pogledate knjigu Džozeфа Stiglica – gde bi po Mencingerovim rečima trebalo da piše da strane direktne investicije obaraju privredni rast, videćete da toga nema, a naročito ga nema na stranicama na koje nas upućuje (poglavlje o stranim investicijama). Ipak, ako zadnji pasus možemo smatrati krunom nekog poglavlja, evo pogledajte šta tu Stiglic piše: "Ne obazirite se na iskustva Koreje i Japana, gde strane investicije nisu imale nikakvu ulogu. U mnogim zemljama, poput Singapura, Kine ili Malezije, gde su zloupotrebe budno nadgledane, strane direktne investicije odigrale su presudnu ulogu, i to ne zbog priliva kapitala (koji zbog visokih stopa štednje u stvari i nije bio potreban) već zbog pristupa novim tržištima i zbog nove tehnologije, koje su investitori doneli sa sobom". E pa, ako Stiglic ovako potvrđuje da strane investicije obaraju privredni rast, onda ga sigurno obaraju, nema im druge. Sve ove stvari koje Stiglic navodi ključne su za Srbiju – ovde nema ni kapitala, ni pristupa izvoznim tržištima, ni tehnologije, pa su strane investicije neophodne. Uz to, u Srbiji državne firme nemaju ni onu neophodnu korporativnu kulturu, što je lako dokazati. Ni jedna ozbiljna korporacija ne bi menjala rukovodstvo samo zato što je u vladi Mrka zamenio Velju, ili zato što je Velja nasledio Mariju Rašetu. A ako Telekom ostane u rukama srpske države, teško da se to ikada može promeniti. Dakle, privatizacija postojećih

firmi samo je preduslov da od feudalnog mraka napraviš korporacije, a od partijske države – ozbiljnu zemlju. A tek sa dolaskom velikih grinfild investitora dobijamo ono što nam treba – tada se masovno otvaraju firme "druge generacije", to jest otvaraju se male domaće firme koje rade kao podizvođači stranih investitora. Proporcija je – na jedno radno mesto kod stranih investitora otvara se pet radnih mesta u podizvođačkom sektoru. Tako da stvarno, makar ovde u Srbiji, u zemlji malih plata i velike nezaposlenosti, nije preterano pametno zazirati od stranih direktnih investicija. Kad je pre neki dan u novinama osvanuo naslov "Sindikalcima isterali vlasnike Željezare", uz šturo obrazloženje "da će da ih biju... sada golim rukama, a za posle ćemo videti" i da ih „više ne smatraju vlasnicima“, trebalo mi je malo vremena da shvatim da se ne radi o Srbiji

i da ipak nećemo ostati bez US Steela, inače, svog najvećeg izvoznika. U pomenutoj vesti je u stvari bilo reči o predstavnicima većinskog vlasnika nikšičke Željezare, holandsko-britanske kompanije Montenegro spešelti stils, i o ljutitim sindikalcima koji ne pristaju na socijalni program i otpremnine od 15.000 evra, pa štrajkuju – još od marta prošle godine. Pa nešto razmišljam. Intervju profesora Mencingera „Prodajte samo šta morate“ baš bi dobro mogao da posluži nikšičkim sindikalcima kao idejno-političko štivo jer će verovatno potrajati borba za otpremnine u rasponu od 27.000 do 36.000 evra, dok bi "u taj iznos bilo uračunato i rešavanje stambenog pitanja onih koji odlaze iz fabrike". Stvarno je tako lepo bilo dok nisu došli ti stranci. ✘ (autorka je profesorka na Ekonomskom fakultetu u Beogradu)

